

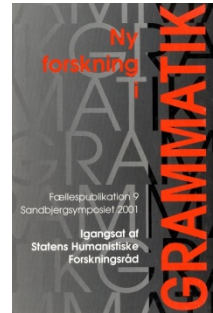
Ny Forskning i Grammatik

Titel: En analyse af den spanske passiv fra et kognitivt og funktionelt perspektiv

Forfatter: Susana Silvia Fernández

Kilde: H. Leth Andersen, K. Jensen og H. Nølke (red.).
Ny Forskning i Grammatik 9, 2002, s. 59-74

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nfg/issue/archive>

© Forfatterne og Syddansk Universitetsforlag 2002

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af *Ny Forskning i Grammatik* (1993-2012) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

En analyse af den spanske passiv fra et kognitivt og funktionelt perspektiv

Susana Silvia Fernández

1. Indledning

Diskussionen om passiv har i årenes løb fyldt mange sider, og alle lingvistiske skoler har givet deres bud på, hvordan man kan analysere fænomenet. I den spanske tradition er der også utallige studier om emnet. Man kunne så spørge, om det virkelig er nødvendigt at komme med en ny analyse. For mit vedkommende er svaret ja. Den spanske tradition har ikke kunnet gøre rede for flere vigtige aspekter af den passive diatese, og den mangel prøver jeg at afhjælpe gennem min ph.d.-afhandling.

Denne artikel har til formål at præsentere nogle foreløbige betragtninger og resultater vedrørende anvendelsen af passiv på spansk, men den forsøger på ingen måde at være udtømmende eller definitiv. Tværtimod skal den betragtes som en orientering om min nuværende forskningssituation i den første fase af mit ph.d.-forløb.

Kapitel 2 består af en kortfattet revidering af, hvordan grammatikerne har behandlet problemet om passiv på spansk. Jeg sætter fokus på de ting, jeg opfatter som misledende eller decideret forkerte i mainstream-analysen og foreslår en ny måde at tænke passiv på. Kapitel 3 reviderer, hvordan funktionalismen generelt har set på emnet, samtidig med at jeg skitserer mit eget standpunkt. I kapitel 4 inkluderer jeg nogle kognitive betragtninger, som jeg anser for en nødvendig og indlysende del af analysen. Til sidst laver jeg en kort opsummering i kapitel 5.

2. Nogle problemer i den traditionelle analyse af den spanske passiv

2.1. *De to passive konstruktioner som synonymer*

En gennemgang af forskellige spanske grammatikbøger viser, at forfatterne generelt opfatter den perifrastiske passivkonstruktion (med ko-

pulativt hjælpeverbum og participium) og den refleksive passivkonstruktion (med partiklen *se* og aktivt verbum) som synonymmer.

- (1) Las casas fueron vendidas el año pasado.
"Husene blev solgt sidste år."
- (2) Las casas se vendieron el año pasado.
"Husene solgtes sidste år."

Fra et kognitivt synspunkt er det svært at acceptere, at sproget har to konstruktioner, som er perfekte synonymmer. Selvom eksemplerne (1) og (2) ved første blik kan virke ombyttelige, drejer det sig om to forskellige konceptualiseringer med forskellig diskursiv værdi. Dog har mange grammatikere lagt mærke til, at den refleksive konstruktion gradvist bliver brugt i kontekster, som før var dækket af den perifrastiske passiv. Hvis en korpusanalyse viser, at dette er tilfældet, vil det være tegn på, at der er en igangværende ændring, hvor den ene form kommer til at omfatte den andens virkefelt, eller hvor de to former er ved at specialisere sig, således at hver konstruktion bliver brugt i nogle specifikke kontekster. Indtil videre kan jeg ikke udtale mig kategorisk om emnet, da min korpusanalyse er i en startfase, men jeg håber at kunne komme med et svar derpå. Mine foreløbige resultater tyder dog på, at den perifrastiske passiv generelt har en topikaliseringfunktion i teksterne, mens den refleksive bruges til at skitsere sekundær information, når læsningen er specifik. Når dens betydning er generisk, får den modale værdier.

2.2. *Klassificering af se-sætninger*

Alle skolegrammatikker uden undtagelse klassificerer *se*-sætninger, hvor der underforstås en menneskelig agent, som passive hhv. aktive (upersonlige) afhængigt af, om der er konkordans: hvis nominalet kongruerer med verbet i person og numerus, er sætningen passiv, da der er tale om et patiens-subjekt. Hvis kongruensen ikke finder sted, klassificeres sætningen som aktiv upersonlig. Se tabel 1:

Passive

Aktive (upersonlige)¹

- (3) Estos coches se vendieron en un día.

1. Dansk oversættelse af eksemplerne i tabellen: (3) "Disse biler solgtes på en dag." (4)-(5)

- (4) Se venden coches. (5) Se vende coches.
 (6) Se los vende.
 (7) Se vende coche. (8) Se lo vende.
 (9) Se necesitan profesores. (10) Se necesita profesores.
 (11) Se saluda a los profesores.
 (12) Se dice que Juan está loco.
 (13) Se habla de política.
 (14) Se come bien aquí.
 (15) Se está a gusto aquí.

Table 1: Traditionel klassificering af *se*-sætninger

Her er konkordansen den eneste faktor, som fremkalder en diateseforskel. Men bemærk eksemplerne (7) og (12), som jeg har placeret i midten, da det er umuligt at afgøre, om der er tale om kongruens eller blot tilfældigt nummerussammenfald. Er disse eksempler så aktive eller passive? Den spanske tradition giver ikke et klart svar. Når man vil afgøre, om der er konkordans, tester man det normalt ved at omskrive sætningen til pluralis, hvor konkordansen vil fremgå klart. Men når vi prøver det på eksempel (7), får vi to muligheder, nemlig (4) eller (5). Og selvom grammatikerne ofte påstår, at eksempel (5) er ukorrekt, bliver det flittigt brugt af de spansktalende.

Kongruensen mellem nominalet og verbet i disse monoargumentale sætninger er ikke tilstrækkelig til at afgøre en diateseforskel. Subjekterne i eksempler (4) og (9) viser kongruens men har ellers mere tilfælles med et direkte objekt: de er efterstillede, flertal, ubestemte. Desuden er subjektet i (4) inanimeret. En topikalitetsanalyse (med anvendelse af Givóns (1983) test om referentiel afstand og topikal persistens²) vil efter

---

"Biler sælges." (6) "De sælges". (7) "Bil sælges". (8) "Den sælges". (9)-(10) "Lærere søges". (11) "Man hilser på lærere". (12) "Det siges, at J. er skør". (13) "Der tales om politik". (14) "Man spiser godt her". (15) "Man har det godt her".

2. Givóns tællinger hedder på engelsk *referential distance* og *topic persistence*. For en anvendelse af dem på spansk passiv se fx Fernández 2000.

min opfattelse vise, at de har et topikalitetsniveau magen til et direkte objekt og ikke et subjekt. López García (1996) fremfører, at de spansk-talende opfatter de nominale i både (4) og (5) som direkte objekt. Kongruensen i (4) kan sammenlignes med, hvad det sker i andre monoargumentale sætninger, fx med de upersonlige verber *haber* eller *hacer*.

- (16) (*)Hubieron muchas personas. "Der var mange mennesker".
 (17) (*)Hacen 3 horas que te espero. "Jeg har ventet på dig i 3 timer".

I eksemplerne (16) og (17) er kongruensen ukorrekt ifølge grammatikbøgerne, mens det modsatte gælder i eksempel (5). Ifølge Bobes (1974) skyldes dette, at *se*-sætningen bliver sammenlignet med den semantisk nærliggende perifrastiske passiv, hvis struktur med patienssubjekt tages som model.

Den spanske tradition har prøvet at retfærdiggøre den ovennævnte analyse af *se*-sætninger ved at påstå, at de passive eksempler (kolonnen til venstre) kan parafraseres med en perifrastisk passiv, mens de upersonlige eksempler (kolonnen til højre) svarer til en sætning med det upersonlige pronomener *uno*. Men dette er forkert. Hvis vi tager eksempel (4), kan vi se, at en perifrastisk passiv (18a) ville være agrammatisk:

- (18a) *Coches son vendidos. "Biler bliver solgt".
 (18b) Los coches son vendidos. "Bilerne bliver solgt".

Eksempel (18b) er grammatisk korrekt men kan ikke træde i stedet for (4) i nogen kontekst. Med hensyn til parafrasen med *uno*, er den kun acceptabel i nogle få tilfælde, men jeg vil påstå, at det er irrelevant med hensyn til at adskille diateserne.

López García, som meget skarpsindigt har forstået dette problem, hævder som følge af dette, at kun (3) er passiv. I modsætning hertil vil jeg i løbet af denne artikel prøve at argumentere for, at alle sætninger på tabellen er passive.

2.3. Forholdet mellem de forskellige anvendelser af *se*

I deres analyse af *se*-konstruktioner har spanske grammatikere stort set begrænset sig til at beskrive hver konstruktion for sig og har glemt det

generelle billede, nemlig forholdet mellem de forskellige anvendelser af *se*. Kemmer (1993) påstår, at hvis forskellige betydninger er udtrykt med det samme morfologiske eller syntaktiske middel, er det et bevis på, at der er et tæt forhold mellem dem. Dette svarer til en kognitiv tilgang til sprog, hvor man betragter grammatikken som ikonisk, dvs. formen symboliserer betydningen. Og det er dette syn på sproget, som jeg gerne vil inddrage i min analyse af *se*-konstruktioner. Bemærk de følgende eksempler:

- (19) Juan se lava. "Juan vasker sig".
- (20) Juan y María se aman. "Juan og Maria elsker hinanden".
- (21) Juan se levantó de su silla. "Juan rejste sig fra stolen".
- (22) La puerta se abrió. "Døren gik op".
- (23) Los papeles se amontonaron en el escritorio.
"Papirerne dyngede sig op på skrivebordet".
- (24) Esta camisa se plancha fácilmente.
"Denne skjorte er nem at stryge".

Den traditionelle opfattelse er, at der findes flere slags *se*: reflektivt pronomen (19), reciprokt pronomen (20), partikel som danner pronominelle verber (21), antikausativ *se* (22) – (23), medialt *se* (24), og selvfølgelig et passivt *se* i (3), (4) og (9) og et upersonligt *se* (øvrige eksempler i tabel 1). Kun de to førstnævnte anses som bærende en syntaktisk funktion (argumentfunktion), dog skal man også bemærke, at nogle forfattere (fx Llorente (1976)) betragter det upersonlige *se* som syntaktisk subjekt. I løbet af denne artikel vil jeg prøve at argumentere imod denne splittede analyse og i stedet foreslå, at alle disse anvendelser af *se* kan grupperes sammen under den mediale diatese som beskrevet af Kemmer (1993). Og forskellen mellem dem kan forklares gennem grammatikaliseringsteorien (Haspelmath 1990). Jeg vender tilbage til denne diskussion i afsnit 3 og 4.

2.4. Manglende analyse af "rigtige" tekster

De fleste spanske grammatikere har koncentreret sig om at beskrive de passive sætningers struktur og har højst specificeret, at de bruges, når man har til hensigt at skjule agenten, eller når agentens identitet er ukendt eller irrelevant. Som eksempler bruges konstruerede sætninger eller rigtige sætninger, som tages ud af konteksten, da det vigtigste er at

analysere formen³. Jeg har som formål i min ph.d.-afhandling at fokusere på en diskursiv analyse af de passive konstruktioner, således at jeg kan redegøre for, hvorfor der i en bestemt kontekst vælges en passivsætning i stedet for en aktiv, og hvordan anvendelsen af de perifrastiske og refleksive former fordeles. Til det formål skal jeg som en vigtig del af mit projekt foretage en undersøgelse af et omfattende korpus bestående af tekster fra adskillige genrer. Den slags arbejde har kun på meget begrænset vis været udnyttet i en analyse af passiv på spansk.

De mangler, som jeg har præciseret i afsnittene 2.1. til 2.4., er måske generaliseret lidt *grosso modo*, da der i de sidste år selvfølgelig er kommet nogle bud på nye tilgange i den forbindelse. På grund af begrænset plads i denne artikel kan jeg desværre ikke gennemgå eller anføre de forskellige forfattere, som har beskæftiget sig med nogle af disse problemstillinger (dog vil nogle af dem blive citeret i de følgende kapitler). Jeg har blot villet markere en tendens i traditionen og de nye veje, som skal undersøges.

3. Funktionelle analyser af passiv

I dette afsnit vil jeg kort opsummere funktionalisternes og typologernes bud på en analyse af passiv, og jeg vil relatere det til min egen undersøgelse.

3.1. *Forfremmelse af patienten vs. nedtoning af agenten*⁴

De fleste funktionalister ville være enige i, at en prototypisk passivsætning består af følgende træk:

- topikalisering/forfremmelse af patienten
- detopikalisering/nedtoning af agenten
- stativisering

Dog har der været og er der stadigvæk stor diskussion om, hvad der er den mest basale betydning af den passive diatese. Mens fx Perlmutter

---

3. Den opmærksomme læser vil have lagt mærke til, at jeg selv bruger konstruerede eksempler i denne artikel. Dette er jeg klar over, men det er kun for skematisk sammenligning og kun i denne indledende fase af min analyse!

4. De engelske begreber er *promotion* og *demotion*.

& Postal (1983) har påstået, at passiv først og fremmest er en forfremmelse af patienten (i deres terminologi forfremmes en nominal størrelse som bærer 2-relationen, således at den bærer 1-relationen), har andre lingvister (fx Keenan 1975, Shibatani 1985, etc.) argumenteret for, at det er nedtoningen af agenten, som spiller den vigtigste rolle. Dette kan blandt andet bekræftes af eksistensen af upersonlige passive konstruktioner i flere sprog, hvor ingen nominal størrelse er forfremmet til subjekt.

I forhold til spansk vil jeg sige, at det at finde den basale betydning af passiv slet ikke er tilstrækkeligt til at beskrive fænomenet. Sånsø (upubliceret) betegner med rette passiv som en "kompleks" kategori. Selv om jeg er enig med Shibatani et al. i, at nedtoningen af agenten altid sker i passiv, og at forfremmelsen af patienten ikke behøver at være tilstede (husk at jeg påstår, at de upersonlige eksempler i den højre kolonne af tabel 1 er passive), ville det altså ikke være nok at sige, at nedtoningen af agenten er den vigtigste betydning af den spanske passiv. Faktisk er forfremmelsen af patienten allervigtigst i den perifrastiske konstruktion.

3.2. *Forfremmende og degraderende passiver*

En teori som har haft stor betydning for mit projekt, er Foley & Van Valins (1984) "Role and Reference Grammar", især deres bud på to universelle passiviseringsprocesser. De fremfører, at der universelt findes en forfremmende passiv, som topikaliserer en ikke-aktør og forfremmer den til subjektstatus⁵, og en nedtonende eller degraderende passiv⁶, som degraderer aktøren⁷ fra subjektsplassen. Disse to passiviseringsprocesser er logisk uafhængige af hinanden, men ofte kombineres de.

Inspireret af denne teori har jeg i lang tid arbejdet med hypotesen om to slags passive konstruktioner på spansk, nemlig en forfremmende

---

5. De taler om *pivot* og ikke *subjekt*, da de betragter subjektet som en ikke-universel kategori. Men med hensyn til spansk svarer *pivot* til subjekt, så jeg har valgt at beholde den traditionelle begreb.

6. Begreberne på engelsk er henholdsvis *foregrounding* og *backgrounding passive*.

7. De bruger ikke begreberne *agent* og *patient*, men i stedet *actor* og *undergoer*, to makroroller. Jeg har valgt at kalde dem henholdsvis *aktør* og *ikke-aktør* på dansk.

passiv (den perifrastiske konstruktion og den refleksive konstruktion i eksempel (5)) og en degraderende passiv (resterende eksempler på den refleksive konstruktion). Men jeg er ikke helt sikker på, om man kan tillade sig at mene, at de to passiviseringsprocesser virkelig sker uafhængigt af hinanden. Foley & Van Valin finder kun ét eksempel på et sprog (Lango, et Nil-Saharansk sprog fra Østafrika), hvor forfremmelsen af en ikke-aktør, sker uden at aktøren degraderes fra sin centrale funktion. Under alle omstændigheder virker det klart, at på spansk er den forfremmende konstruktion samtidig også logisk degraderende (fx i (1) eller (2)), men ikke omvendt (jf. de "upersonlige" eksempler).

Forfremmende og degraderende er måske derfor ikke de bedste begreber til at definere de to slags funktioner, som passiv har på spansk. I den næste passus vil jeg skitsere Haspelmaths synspunkt, som efter min mening er et skridt i den rigtige retning.

3.3. *Passiv morfologi og grammatikalisering*

I en meget interessant artikel bidrager Haspelmath (1990) til diskussionen om den oprindelige og mest basale funktion af passiv. Han påpeger, at den oprindelige funktion fra et diakronisk eller grammatikaliseringssynspunkt ikke behøver at kunne gøre rede for den dominerende synkroniske funktion på et bestemt sprog. Når konstruktionen bliver mere og mere grammatikaliseret, bliver den også mere udbredt og opnår i hvert sprog forskellige pragmatiske funktioner. Dette er en vigtig betragtning, som mange funktionelle analyser har overset.

Haspelmath påstår at, hvis man kigger på de historiske kilder til passiv morfologi, er det tydeligt, at det virkeligt basale ved passiv ikke er nedtoningen af agenten men inaktiveringen af verbalsituationen. Ved inaktivering forstår han, at situationen præsenteres som "ikke-agentiv". Som en logisk konsekvens af dette følger bagefter nedtoningen af agenten. På denne måde giver han Shibatani og andre, som har postuleret overlegenheden af agentnedtoning, ret, men hævder, at inaktiveringen faktisk kommer først. Den logiske retning kan skitseres som:

1.

2.

3.

Inaktivering af verbalsituationen → nedtoning af agenten → forfremmelse af patienten

Jeg har lidt svært ved at forstå forskellen mellem inaktivering, når det betyder "ikke-agentiv", og nedtoningen af agenten. Måske forstår han ved nedtoningen af agenten den syntaktiske degradering, og dette skulle være en logisk og uundgåelig følge af inaktivering. I hvert fald virker det som om de to første led af Haspelmaths logiske struktur hænger tættere sammen end de to sidste.

Han påstår, at inaktiveringsfunktionen bedst kan ses i de tilfælde, hvor passivmorfologien har et inaktivt verbum som kilde (måske den vigtigste kilde på tværs af sprog). Med hensyn til spansk svarer dette til den perifrastiske konstruktion med *ser* eller *estar*. På side 54 i sin artikel angiver Haspelmath de forskellige kilder til passiv morfologi og deres grammatikaliseringsproces. I det følgende gengiver jeg de kilder, som gælder for spansk, nemlig reflexive pronominer og inaktivt hjælpeverbum:

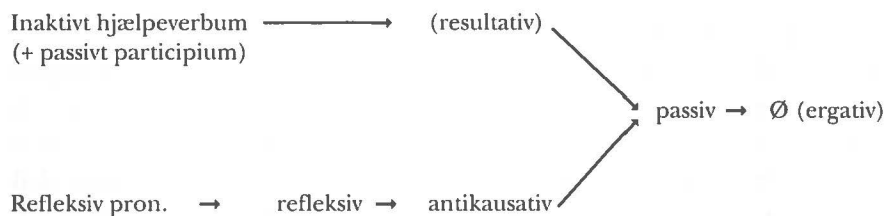

Diagram 1 Udsnit fra Haspelmath (1990:54): *Kilder til passiv morfemer og deres konvergens*

Diagram 1 viser grammatikaliseringen af reflexive pronominer til passiv morfologi, som kan hjælpe med til at definere forholdet mellem de forskellige funktioner af *se*, som jeg har nævnt i afsnit 2.3. På det reflexive udviklingstrin markerer *se* en situation, hvor subjektet samtidig er påvirket og agentivt (i (21) og (22)⁸). Det næste trin er et eksempel på semantisk afblegning, hvor den agentive restriktion forsvinder. Dette giver en antikausativ sætning (spontan betydning), hvor der ikke underforstås en agent (fx i (24)).

8. Den reciproke læsning er en variation af den reflexive betydning, som kan opstå ved pluralis. I disse tilfælde er hver enkelt referent både agent og patient, men af hinandens handling. Om der er tale om en reflexiv eller en reciprok betydning bliver afgjort af konteksten og nogle gange direkte af verbets betydning (fx *Los novios se besaron*).

Den antikausative (spontane) betydning er kun mulig, når situationen kan konceptualiseres uden agent. Når dette ikke er tilfældet (når verbet kræver en menneskelig agent), kan der opstå en “medial” betydning ved hjælp af et adverbium som i eksempel (26). Grammatikaliseringsprocessen for den refleksive partikel fortsætter ved, at restriktionen vedrørende spontane verbalsituationer helt bortfalder. På denne måde opstår den passive betydning med en underforstået agent (eksempler (5) til (17)).

Bemærk, at forskellige sprog kan befinde sig på forskellige udviklingstrin i denne henseende. Fx kan engelsk udtrykke refleksive eller antikausative situationer ved hjælp af en reflektiv størrelse (fx den tvetydige *John hurt himself*), mens tysk desuden kan udtrykke den “mediale” situation (fx *Der Brief schreibt sich leicht*). I modsætning til spansk er hverken engelsk eller tysk gået videre til det passive udviklingstrin.

3.4. *Passiv og perspektiv*

Flere forfattere har brugt begrebet *perspektiv* til at forklare betydningen af passiv. Fx foreslår Sånso inspireret af Cornelis (1997), at passiv giver en instruktion om, at der skal vedtages et perspektiv, der er anderledes end normalt, dvs. at agentens perspektiv ikke gælder. Begrebet *perspektiv* skal her forstås i Langackers ånd (vi kommer tilbage til dette i afsnit 4.1.). Jeg er enig i denne analyse af en negativ instruktion ved passiv, som giver os to muligheder: enten vedtages en anden participants perspektiv – og her kan de enkelte sprog sætte forskellige grænser for, hvilke participanter der kan perspektiveres – eller hele verbalsituationen kan præsenteres med lille grad af intern strukturering. Sånso forklarer dette ved begrebet “network of demotion”, som skulle bestå af to poler. Se diagram 2:

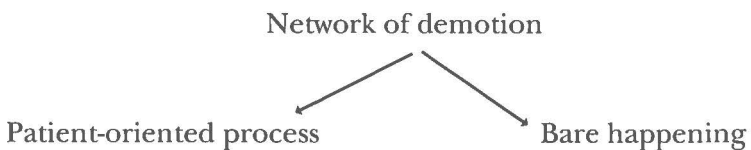

Diagram 2: Network of demotion (fra Sånso upubliceret)

Sånso fremhæver en interessant pointe, men jeg ville foreslå nogle terminologiske rettelser. For det første kan jeg ikke se behovet for at

snakke om et netværk, når der kun er tale om to poler. Jeg ville måske foretrække at tale om en *nedtoningsmekanisme*. For det andet synes jeg ikke, at kun patienter kan perspektiveres. Såno har måske kun fokuseret på de to sprog, som han har med at gøre, nemlig spansk og italiensk, men fx engelsk tillader forfremmelsen af lokativer eller dativer (*This chair was sat on by the Queen; He was given a present*). For det tredje er det ikke kun agenter – i den fillmorienske betydning – som deperspektiveres. Foley & Van Valin foretrækker at tale om *aktører*; Kirsner (1976) foreslår begrebet *high participant*. Efter min mening er det hvilken som helst participant, hvert enkelt verbum normalt vælger som grammatisk subjekt. Selvfølgelig sætter hvert sprog og hver slags passivkonstruktion forskellige restriktioner i forhold til hvilke verber, der kan passiviseres. Den spanske reflexive konstruktion tillader at passivisere inakkusative verber (hvilket måske er lidt usædvanligt), men kræver, at participanten skal være en menneskelig størrelse.

Det er i dette lys, at jeg i afsnit 2.2. har påstået, at alle *sæ*-konstruktionerne i tabellen er passive. I samtlige er aktørens perspektiv blevet udeladt, men kun i nogle af dem erstattet af patientens perspektiv. I de andre tilfælde er det selve handlingen, som bliver skitseret.

3.5. *Passiv og modalitet*

Heltoft & Falster Jakobsen (1986) har analyseret de to passivkonstruktioner på dansk som et modussystem. Meget kortfattet kan man opsummere deres påstand ved at sige, at den perifrastiske og den reflexive passiv udtrykker henholdsvis subjektiv og objektiv modalitet. Herslund (1997) har anvendt denne hypotese i sin analyse af diatese på fransk. Jensen (1998) har rejst spørgsmålet om analysens relevans for italiensk. Jeg finder det interessant at rejse det samme spørgsmål for spansk. Udfra mit nuværende kendskab til passivanvendelse på spansk kan jeg foreløbig ikke tilslutte mig Heltoft & Falster Jakobsens analyse som gældende for spansk, men specielt den reflexive konstruktion viser en interessant opførsel i forhold til modalitet. Måske er den spanske reflexive passiv modalt ladet, mens den perifrastiske er mere "neutral"? Det er et spørgsmål, som jeg ikke kan svare på i denne artikel, men som jeg vil beskæftige mig med som en del af min afhandling.

4. Nogle kognitive betragtninger

Som jeg lovede i det indledende afsnit, vil jeg nu kommentere nogle kognitive synspunkter, som jeg anser for en vigtig del af analysen, og som allerede er blevet mere eller mindre direkte inddraget i det 3. afsnit.

4.1. *Canonical event model*

I 3.4. introducerede jeg begrebet *perspektiv* og specificerede, at det skulle forstås i Langackers forstand. Langacker (1991) har netop introduceret en vigtig model til forklaring af, hvordan en verbalsituation bliver konceptualiseret. Modellen hedder *canonical event model* (se diagram 3) og kan forklares på følgende måde: fra en fordelagtig ekstern placering ser en tilskuer en energiudveksling mellem en agent og en patient. Denne udveksling sker indenfor en bestemt ramme og udgør en unik handling. Partisanernes rækkefølge er identisk med energiens retning: fra kilde til mål. Dette er ifølge Langacker den ikke-mærkede konceptualisering ved en aktiv transitiv sætning. De passive konstruktioner, som perspektiverer en anden participant, vender denne naturlige retning rundt.

I et vigtigt værk om den spanske *se*-konstruktion har Maldonado (1992) anvendt denne model til at systematisere de forskellige passive og upersonlige konstruktioner på spansk. På grund af pladsmangel kan jeg ikke her gengive hans analyse, som jeg finder utroligt interessant og banebrydende, selvom jeg ikke er enig i den.

Canonical
Event
Model

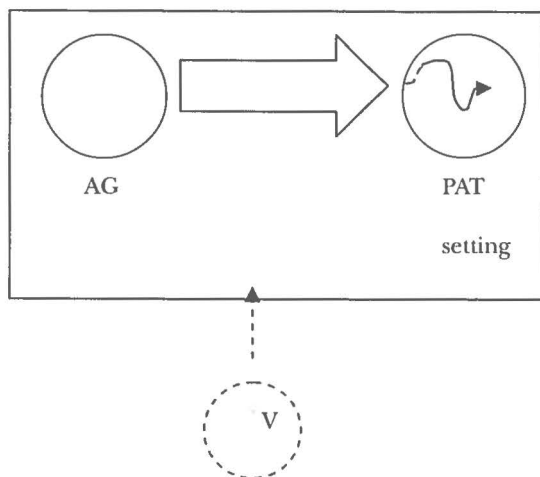

Diagram 3 Langackers

4.2. *Windowing of attention*

Talmy (2000) har beskrevet en kognitiv proces, som han kalder *windowing of attention*, der forklarer, hvordan man ved konceptualisering henholdsvis sætter fokus og udelader visse dele af scenen (verbalsituationen). Verbalsituationen (*event frame* i Talmys ord) består af en del elementer, som bliver fremkaldt sammen. Til en salgssituation hører fx en køber, en sælger, en handelsvare, et betalingsmiddel, osv. Ved *windowing*-processen kan man sprogligt sætte fokus på nogle elementer, mens andre bliver udeladt. Det vigtige er, at de elementer, som ikke bliver specificeret, alligevel underforstås af tilhøreren, da de hører til rammen. I eksempel (4) er agenten udeladt men underforstået som en del af situationen. Man kan vise det grafisk ved at sætte et "vindue" ovenpå Langackers model:

Canonical
Event
Model

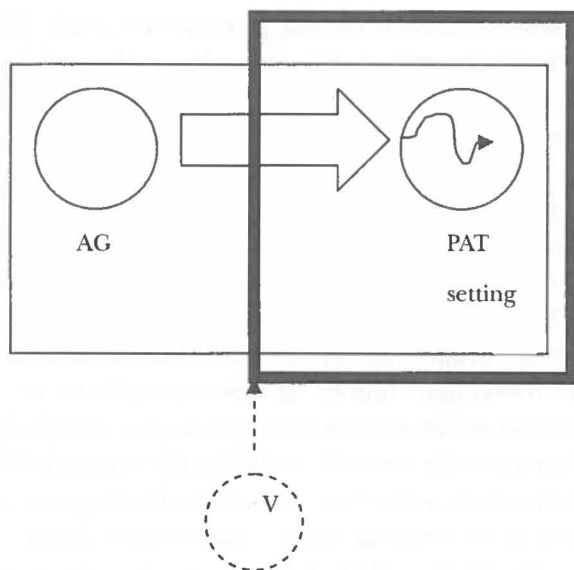

Diagram 4 Talmys *window of attention* på Langackers model

4.3. *Kemmers mediale diatese*

Det er næsten umuligt at arbejde med passiv og diatese uden at inddrage Kemmer (1993) i diskussionen. Hun har meget præcist og enkelt defineret den mediale diatese som bestående af følgende træk:

- ringe adskillelse af partcipanter
- ringe udarbejdelse af verbalsituationen

Denne beskrivelse kan med fordel anvendes til at sammenligne de forskellige *sæ*-konstruktioner på spansk, og kan hjælpe til at adskille den perifrastiske og den refleksive passiv, således at kun den sidstnævnte inkluderes i denne diatese.

Jeg vil ikke gå i dybden med dette nu, men vil kort nævne, at begrebet *medium*, som defineret af Kemmer, er et andet bud på konceptualisering, som kan relateres til Talmys *windowing of attention* og til Langackers *canonical event model*. Disse tre koncepter vil være centrale i min analyse.

5. Konklusioner

I denne artikel har jeg præsenteret mine nuværende betragtninger om den spanske passiv. Jeg er begyndt med at præcisere, hvad jeg synes er mangelfuldt ved den traditionelle analyse. I den forbindelse har jeg fremhævet manglen på en diskursiv tilgang.

Jeg har forklaret hensigten med at anskue problematikken fra flere forskellige synsvinkler. En diskursiv tilgang kan vise, at den perifrastiske og den refleksive passiv ikke kan anses for synonyme, da deres tekstuelle anvendelser afviger. En kognitiv tilgang kan hjælpe med til at forklare denne forskel ved at tilføje, at disse to passive former udgør to forskellige måder at konceptualisere en verbal situation på. En grammatikaliseringstilgang kan give det diakroniske perspektiv, som kan kaste lys over de synkroniske anvendelser. En typologisk tilgang kan udvide vores horisont i forhold til spansk ved at inddrage en forståelse af, hvordan de samme funktioner udfyldes på andre sprog. På den måde bliver nogle koncepter, som har været uacceptable i den spanske tradition (fx passive konstruktioner med intransitive verber), sat i et nyt perspektiv og medtaget som en naturlig del af diskussionen.

Uden endnu at kunne dokumentere det har jeg fremført, at den perifrastiske passiv udfylder en topikaliserende funktion, mens den refleksive passiv præsenterer verbalsituationen uden stor bearbejdelse og har forskellige modale værdier. Der er dog et muligt overlappingsfelt (som skal undersøges), hvor den refleksive passiv nogle gange synes at overtage den topikaliserende funktion.

En anden påstand, som jeg har fremsat, er, at det er nødvendigt at udvide gruppen af passive *se*-konstruktioner, således at man inkluderer alle dem, hvor der underforstås en menneskelig agent, uanset om der er et patiens-subjekt til stede eller ej. Dette er i overensstemmelse med en definition af passiv som blot en instruktion om, at det ikke er det normale (agent-orienterede) perspektiv, som gælder.

6. Henvisninger

- Bobes, C. (1974). "Construcciones castellanas con *se*. Análisis transformacional". *RsEL*, 4^{1/2}.
- Comrie, B. (1988). "Passive and voice" in M. Shibatani (ed.).
- Cornelis L.H. (1997). *Passive and perspective*. Amsterdam/Atlanta: Rodopi.
- Engberg-Pedersen, E. (ed.) (1986). *Content, expression and structure: studies in Danish functional grammar*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Fernández, S. (2000). "Un acercamiento a la voz pasiva en español." (*Pré*) *Publications* No. 176. Aarhus: Aarhus Universitet, Romansk Institut.
- Givón, T. (ed.) (1983). *Topic Continuity in Discourse: A quantitative Cross-language Study*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins [TSL 3].
- Haspelmath, M. (1990). "The grammaticalization of passive morphology." *Studies in Language* 14-1. 25-72.
- Heltoft, L. & L. Falster-Jakobsen (1986). "Danish passives and subject positions as a mood system" i Engberg-Pedersen, E. (ed.).
- Jensen, M.W. (1998). "Passiv på italiensk" i *Ny Forskning i grammatik* No. 6.
- Keenan, E. L. (1975). "Some Universals of Passive in Relational Grammar" *CLS* 11.340-52.
- Kemmer, S. (1993). *The Middle Voice*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. [Typological Studies in Language-24].
- Kirsner, Robert (1976). "On the subjectless pseudo-passive in standard Dutch and the semantics of background agents" i Li, C. (ed.).
- Langacker, R.W. (1991). *Foundations of Cognitive Grammar. Vol II. Descriptive Application*. Stanford: Stanford University Press.
- Li, C. (ed.) (1976). *Subject and topic*. New York: Academic Press.
- Llorente Maldonado de Guevara, A. (1976). "Las construcciones de carácter impersonal en español" i *Estudios ofrecidos a Emilio Alarcos Llorach*. Oviedo: Servicio de Publicaciones Univ. de Oviedo.

- López García, A. (1996). *Gramática del español. II La oración simple*. Madrid: Arco Libros.
- Maldonado Soto, R. (1992) *Middle Voice: the Case of Spanish SE*. UMI Dissertation Services.
- Perlmutter, D. og P. M. Postal (1983). "Towards a universal characterization of passivization" in D. Perlmutter (ed.).
- Perlmutter, D. (ed.) (1983). *Studies in relational grammar*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Sansò, A. "The Network of Demotion: Towards a Unified Account of Passive Constructions", to appear in K. Turner, K. Jaszozolt (eds.) *Meanings in contrast: The Cambridge Papers*. Amsterdam/Philadelphia: J. Benjamins.
- Shibatani, M. (1985). "Passives and related constructions: a prototype analysis". *Language* 61.
- Shibatani, M. (ed.) (1988). *Passive and voice*. Typological Studies in Language 16. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Talmy, L. (2000). *Toward a cognitive semantics Vol I Concept Structuring Systems*. Cambridge, Massachusetts, MIT Press.